Інститут аграрної економіки
Української академії аграрних наук

На правах рукопису

ШОЛУДЧЕНКО Сергій Васильович

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Спеціальність 08.07.02. - Економіка
сільського господарства і АПК

Автореферат
дисертації на здобуття наукового степеня
кандидата економічних наук

Київ 1997

88,43

АВ 36,907

Дисертацією є рукопис

ЛННБ України ім.В.Стефаника
00761109 (О)

Робота виконана в Інс
Інської академії агра

Науковий керівник - д
старший науковий співробітник
МАЛІК Микола Йосипович

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор, академік УААН
ТРЕГОБЧУК Валентин Михайлович

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
КІСІЛЬ Микола Іванович

Провідна організація - Національний аграрний університет (м.Київ)

Автореферат розісланий "27" 01 1997 р.

Захист дисертації відбудеться 27.02 1997 року о 14[00] годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.01.58.01 в Інституті аграрної економіки УААН за адресою: 252127, м.Київ - 127, вул.Героїв Оборони, 10, конференц-зал, 3-й поверх.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту аграрної економіки УААН.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради В.Г.Більський

І. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЇ

1.1. Актуальність та ступінь дослідженості теми дисертації

Історичний досвід розвинутих країн підтверджує важливість науково-дослідної сфери в економічному житті суспільства. Нині роль і місце окремих держав у світовій економіці визначається не лише розміром і кількістю земельних, людських та фінансових ресурсів. Головними чинниками, що впливають на поступальний розвиток країн, є стан інноваційної сфери та ступінь реалізації існуючого науково-технічного потенціалу. В той же час, як відмітив Президент України Л.Д.Кучма, наука - це інвестиції у майбутнє, які закладають фундаментальні основи безпеки держави - від військової та технологічної до інтелектуально-духовної (Урядовий кур"єр. -N32-33.-1996. 17 лютого).

Українська аграрна наука є національним надбанням, яка створювалась багатьма поколіннями вчених та дослідників. За останні десятиріччя вітчизняна сільськогосподарська наука здобула широке міжнародне визнання. Проте нинішній кризовий стан інноваційної сфери ставить під загрозу існуючі здобутки і висвітлює невтішні перспективи розвитку науково-дослідного комплексу країни. Таке становище науки не залишилось поза увагою законодавчої влади. Свідченням цього є прийняття пакета законодавчих і нормативних актів, що регулюють діяльність аграрної інноваційної сфери. Це, зокрема, Закони України "Про основи державної політики в сфері науки і науково-дослідної діяльності", "Про охорону прав на сорти рослин", "Про насіння", "Про племінне тваринництво", "Про авторське право і суміжні права", "Про карантин рослин", "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі", "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг", "Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі", Земельний кодекс України та ряд інших документів.

Нині потреби сільського господарства в наукових дослідженнях і розробках задовольняють наукові установи Української академії аграрних наук (УААН), Міністерства сільського господарства і продовольства, Держхарчопрому, Міністерства лісового господарства, Держводгоспу. В сфері аграрної науки

ЛНБ ім. В. Стефаника
АН України

зосереджено 15 % наукового потенціалу країни. Безпосередньо на УААН припадає 70 % наукових установ, що здійснюють дослідження з сільськогосподарської проблематитики, і в яких сконцентровано 40 % кадрового потенціалу аграрної науки.

Теоретичні і практичні аспекти даної проблеми знайшли відображення у працях В. Андрійчука, Ю. Бажала, В. Більського, О. Бугуцького, П. Гайдуцького, М. Дем"яненка, В. Завадського, О. Крисального, І. Лукінова, М. Маліка, В. Месель-Веселяка, О. Онищенка, Б. Пасхавера, Г. Підлісецького, П. Руснака, П. Саблука, В. Трегобчука, О. Шпичака, В. Юрчишина, та інших вчених. Проте ряд питань щодо розробки методологічної основи для створення нових організаційних структур, орієнтованих на наукоємне виробництво, потребують нових підходів щодо їх подальшого розвитку. Якщо в сфері товарного сільськогосподарського виробництва відбувається розвиток різноманітних форм господарювання, то в такій специфічній сфері, як сфера аграрних науково-дослідних робіт поки що, в більшості випадків, наявні старі організаційні структури. Українська економічна наука не в повній мірі реагує на швидкі зміни в аграрній інноваційній сфері, відчувається брак пропозицій пошуку ефективних шляхів розвитку інноваційних процесів в АПК. З переходом до повноцінних ринкових механізмів взаємодії між суб"єктами господарювання, актуальність цих питань постійно зростатиме.

Серед вчених-економістів ще не склалося єдиного погляду як на механізми інтеграції аграрної науки з виробництвом, так і безпосередньо на розвиток загальної теорії інноваційного процесу, яка б відображала специфіку вітчизняного АПК та сільськогосподарської науки.

Необхідність пошуку оптимальних шляхів вирішення згаданих проблем зумовило вибір теми дисертаційної роботи, її актуальність і визначило мету та основні напрями досліджень.

1.2. Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є дослідження та наукове обгрунтування стану взаємовідносин між суб"єктами інноваційної діяльності, визначення подальшого напряму їх розвитку, опрацювання методичних підходів та організаційних структур у нових формах взаємодії аграрної науки і сільськогосподарського виробництва. Відповідно до визначеної мети у дисертації ставляться завдання:

- розглянути теоретичні і методологічні основи розвитку інноваційних процесів, розкрити їх суть, основні характеристики та особливості;

- дослідити історичні етапи розвитку інноваційних процесів і їх вплив на розвиток наукоємного виробництва;

- розкрити основні організаційні моделі інноваційних структур;

- проаналізувати сучасний стан інноваційної сфери на загальнодержавному рівні, а також на рівні УААН, її наукових установ та дослідно-експериментальних господарств;

- дослідити шляхи організаційної трансформації аграрної науки;

- обгрунтувати створення організаційних структур на основі нових підходів до взаємодії аграрної науки з агропромисловим виробництвом.

1.3. Предмет і об"єкт дослідження. Предметом дослідження є організаційно-економічні відносини між суб"єктами інноваційної діяльності та методичні аспекти розвитку інноваційних процесів в сільському господарстві.

Об"єктами дослідження є УААН, її науково-дослідні установи, дослідно-експериментальні господарства та товарні господарства - виробники сільськогосподарської продукції.

1.4. Методологія та методика дослідження. Методичною основою дослідження є системний підхід до вивчення моделей розвитку інноваційних процесів, законодавчі та нормативні акти, що регулюють діяльність аграрної науково-дослідної сфери, наукові праці українських та зарубіжних вчених з проблем розвитку форм власності, форм економічної діяльності та сучасних механізмів взаємодії в аграрній інноваційній сфері, а також праць вчених, що досліджують загальну теорію інноваційних процесів.

При проведенні досліджень використовувались такі методи: монографічний, економіко-статистичний, абстрактно-логічний, метод порівняльного аналізу, соціологічний, аналітичного прогнозування та інші.

Інформаційною основою досліджень були офіційні статистичні матеріали УААН, Міністерства сільського господарства і продовольства України, Міністерства статистики України, нау-

кові розробки в сфері організаційних нововведень, річні звіти та аналітичні матеріали дослідних господарств УААН, а також результати власних опитувань і спостережень.

1.5. Наукова новизна та теоретична цінність роботи. В процесі дослідження особисто здобувачем одержані слідуючі результати, які мають наукову новизну і виносяться на захист:

- уточнено та поглиблено методологічні основи і понятійний апарат загальної теорії інноваційного процесу, сутність інновацій в сільському господарстві через визначення їх місця і ролі в розвитку наукоємного виробництва;
- виявлені закономірності основних тенденцій розвитку різних моделей інноваційних процесів, та взаємодії суб"єктів інноваційної діяльності внутрі цих моделей;
- обгрунтована концепція створення і розвитку паркоутворюючих структур в аграрній інноваційній сфері;
- пропозиції та методичні підходи до формування механізмів взаємодії аграрної науки з виробництвом (агронаукові та агропромислові парки у формі акціонерних товариств).

Наукові результати досліджень доповнюють відповідні розробки вчених-економістів у такій специфічній сфері наукової діяльності, як інноватика.

1.6. Практичне значення дослідження. Основні теоретичні положення і практичні висновки дисертаційної роботи набули форми конкретних практичних рекомендацій. Реалізація результатів дисертаційних досліджень сприятиме поглибленню взаємозв"язків аграрної науки з виробництвом, розвитку підприємництва в аграрній науково-дослідній сфері, підвищенню комерційної заінтересованості у наукоємному виробництві, забезпечить можливість переорієнтувати організаційно-господарські структури аграрної науки на нові інноваційні моделі розвитку.

Результати досліджень можуть використовуватись при розробці нового механізму взаємодії сільськогосподарської науки, дослідних господарств і товаровиробників по конкретних напрямах наукових досліджень, при вирішенні регіональних і галузевих проблем на основі нових моделей інноваційних процесів у формі агронаукових та агропромислових парків.

1.7. Апробація роботи. Теоретичні узагальнення та вис-

новки по одержаних результатах досліджень покладені в основу рекомендацій та практичних пропозицій щодо створення нових моделей розвитку інноваційних процесів в АПК. Деякі результати теоретичних досліджень знайшли практичне застосування в Українській академії аграрних наук.

Результати досліджень та основні теоретичні положення дисертаційної роботи опубліковані в 4 працях загальним обсягом 2 друк.арк., а також знайшли відображення в науковому звіті відділу реформування відносин власності і підприємництва Інституту аграрної економіки УААН за 1991-1995 рр.

1.8.Обсяг і структура дисертаційної роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаної літератури, який налічує 138 найменувань.

Робота викладена на 148 сторінках машинопису і містить 18 таблиць та 7 рисунків.

У вступі обгрунтована актуальність теми дослідження, визначені його мета та завдання, предмет і об"єкт, розглянуті методологія та методика досліджень, викладена наукова новизна і практична цінність одержаних результатів.

У першому розділі -"Роль і значення інноваційних процесів у науковому забезпеченні АПК" - розглядаються питання сутності інновацій та інноваційних процесів як економічних категорій. Обгрунтовується взаємозв"язок новацій і нововведень в інноваційному процесі. Розкрито особливості нововведень, їх вплив на розвиток інноваційних процесів і становлення наукоємного виробництва. Запропонована концепція "життєвого циклу" нововведення.

У другому розділі -"Стан та розвиток інноваційної сфери АПК" - викладені результати аналізу загального наукового потенціалу та розвитку аграрної науки. Досліджені діючі організаційні форми аграрної науки та питання їх подальшого розвитку в умовах ринкової економіки. Обгрунтована необхідність організаційно-структурного реформування аграрної науково-дослідної сфери.

У третьому розділі -"Шляхи вдосконалення розвитку інноваційних процесів у сільському господарстві" - обгрунтована концепція створення агропарків, розроблено методологічні підходи розвитку паркоутворюючих структур у сільському гос-

подарстві, викладені пропозиції щодо основних напрямів організації інноваційних проектів створення відповідних структур.

У висновках і пропозиціях узагальнено результати дослідження і систематизовано основні висновки та пропозиції, одержані в процесі його здійснення.

II. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

В результаті проведених досліджень встановлено, що українська інноваційна практика обмежується, в більшості випадків, вивченням закордонного досвіду. При цьому ігноруються повномасштабні дослідження у вітчизняній інноваційній сфері. Як результат, нині в Україні майже не здійснюються глибокі теоретичні дослідження інноваційних процесів, не оформований понятійний апарат та не систематизована термінологія.

Поняття "інновації" походить від англійського слова "innovation" і означає: 1) впровадження чогось нового; 2) нова ідея, метод або винахід. У вітчизняній мовній практиці свого часу, набули поширення такі терміни, як новація та нововведення, що ототожнювались з "інновацією". Категорія "інновації" є однією із основних складових концептуального апарату інноваційної теорії, виникнення якої значною мірою пов"язане з дослідженнями таких відомих економістів, як Й.Шумпетер, В.Мітчерліх, В.Зомбарт. Особливу роль в подальшому розвитку теорії інноваційного процесу, зокрема щодо циклічного характеру розвитку економічних систем, відіграли дослідження відомого українського вченого М.Туган-Барановського.

Процес руху нововведення від ідеї до її втілення в нову технологію або якісно новий продукт визначається як інноваційний процес і відбувається кількома взаємопов"язаними етапами: а) вивчення потреби у нововведенні; б) виникнення ідеї нововведення, розробка, створення, перше освоєння його виробництвом; в) широка дифузія нововведення; г)розширене виробництво нововведення; д) реалізація нововведення серед його реципієнтів.

Нововведення являє собою складну динамічну систему, ефективність якої залежить як від стану внутрішніх механіз-

мів інноваційного процесу, так і від стану його взаємодії з середовищем, тобто суб"єктами інноваційної діяльності, які створюють середовище інноваційного процесу.

Дослідження етапів інноваційного процесу показує, що він, як і багато інших економічних категорій, має циклічний характер і підпорядковується законам відтворення. При цьому слід розрізняти просте та розширене відтворення інноваційного процесу. При простому відтворенні нововведення застосовується монопольно лише на одному підприємстві чи установі, на якому воно вперше впроваджено. Розширене відтворення відрізняється тим, що область його застосування охоплює значну кількість суб"єктів інноваційної діяльності.

Особлива роль в інноваційному процесі відводиться організаційним нововведенням, які впливають не тільки на мікрорівень тієї системи, де вони впроваджуються, але і на макрорівень, який охоплює декілька систем (суб"єктів господарювання). В АПК, такими нововведеннями є різноманітні форми підприємницької діяльності.

Головним критерієм оцінки новизни прикладних наукових розробок є віддача від комерційного використання наукової ідеї , нового процесу чи продукту. Значення прикладної науки зростає на кінцевих етапах інноваційного процесу, але слід вбачати і той глибинний зв"язок, який існує між прикладною та фундаментальною наукою. Фундаментальні дослідження повинні дати "бачення" варіантності нововведення на альтернативних шляхах розвитку і застосування однієї і тієї ж наукової ідеї в різноманітних областях.

Розробка новацій, їх використання та розповсюдження тісно пов"язане з вирішенням теоретичних та практичних питань по сприйняттю інновацій виробництвом. Категорію інноваційної сприйнятливості слід розглядати з двох точок зору. Перша - це готовність і спроможність до освоєння нововведення всією економічною системою, тобто, інноваційна сприйнятливість розглядається в галузевому розрізі або на загальнодержавному рівні. Друга - це готовність і спроможність до освоєння і сприйняття нововведення конкретними суб"єктами інноваційного процесу, коли інноваційна сприйнятливість розглядається на рівні сільськогосподарських підприємств та організацій.

Процеси сприйняття та розповсюдження нововведення тісно пов"язані з інноваційним потенціалом організації-реципієнта. Інноваційний потенціал організації визначається як можливість створення новацій, сприйняття нових нововведень та здатність своєчасно звільнятися від застарілих нововведень. Ефективне використання новацій не можливе без оптимального поєднання взаємозалежних процесів розробки, розповсюдження та освоєння нововведення.

Проте, розробка новацій потребує значних коштів. Сьогодні основне фінансове забезпечення науково-дослідних робіт проводиться за рахунок коштів замовників та Держбюджету, яких недостатньо для підтримки розвитку інноваційних процесів на постійно високому рівні.

Іноземні інвестори поки що не проявляють активної зацікавленості в співпраці з вітчизняними науково-дослідними установами. На кінець 1995 р. іноземні інвестиції в науку і наукове обслуговування становили 10806,77 тис.дол. США, або 1,4 % від загального обсягу іноземних інвестицій в економіку України. Вітчизняна наука посідає 14 місце серед галузей економіки, в які інвестуються закордонні кошти. Науково-дослідна сфера України не є пріоритетним напрямом фінансових інтересів для іноземних інвесторів.

Проведені дослідження показують, що частка витрат на науково-дослідницьку діяльність у валовому внутрішньому продукті (ВВП) має знаходитись на рівні 2-3%. Це той оптимальний показник, який стимулює розвиток інноваційних процесів і перетворює науку в рушійну продуктивну силу суспільства. В Україні на науку припадає лише 0,8 % ВВП і навіть, запропоноване збільшення частки видатків на науку на рівні 1,7 % не відображає дійсних потреб вітчизняної науково-дослідної сфери.

В наслідок своєї специфіки науково-дослідна сфера на відміну від виробничих галузей економіки має вкрай низькі стартові можливості для швидкого і, головне, ефективного входження в ринкову економіку. Це пояснюється рядом об"єктивних причин і насамперед тим, що від виникнення ідеї до її втілення в конкретне виробництво проходить тривалий час. Шлях від виникнення ідеї до винаходу може розтягнутися на десятки років, таким же може бути проміжок часу і до прак-

тичного використання винаходу, доки не виникнуть сприятливі соціально-економічні умови.

Проміжок часу, протягом якого існує нововведення є його "життєвим циклом". Важливу роль у скороченні початкових стадій "життєвого циклу" нововведення відіграє маркетинговий підхід до розвитку інноваційних процесів (рис.1). Початковою стадією такого підходу є стадія вивчення ринку інтелектуальної продукції (відрізок "АБ" на рис.1), яка орієнтує науково-дослідні установи в проведенні наукових досліджень в певному напрямі. В результаті цього наукова розробка має адресний характер, що полегшує її подальшу комерційну реалізацію. Після стадії виникнення наукової ідеї і оформлення її як новації (відрізок "БВ") настає стадія початкового впровадження новації (відрізок "ВГ"). На цій стадії нововведення уже починає давати комерційну віддачу. Наступна стадія "життєвого циклу" (відрізок "ГД") - це стадія швидкої дифузії нововведення і досягнення ним максимально можливих масштабів розповсюдження. Після чого настає стадія найбільш ефективної віддачі від даного нововведення (відрізок "ДЕ"). Вона показує дійсну його ринкову цінність. На стадії спаду (відрізок "ЕЖ") нововведення припиняє виконувати свої функції. Кінцевим етапом "життєвого циклу" нововведення є стадія неефективного впровадження (відрізок "ЖЗ"). Різниця між наукоємно орієнтованими підприємствами і рештою виробників полягає в тому, що перші не продовжують активне використання нововведення на кінцевих стадіях "життєвого циклу". В той час як інші підприємства і організації використовують нововведення протягом дуже значного проміжку часу, навіть коли воно морально застаріло. В ринковій економіці такі підприємства матимуть невизначені перспективи економічного розвитку.

Наукове забезпечення АПК здійснюють 218 науково-дослідних, дослідно-конструкторських, проектно-технологічних установ різних міністерств і відомств. Основний науковий потенціал аграрної науки сформований в системі УААН та Мінсільгосппроду, де сконцентровано понад 90 % всіх науково-дослідних ресурсів АПК. Слід зазначити, що за останній час відбулося скорочення кількісних його складових майже за всіма параметрами (табл.1).

В системі УААН, яка об"єднує вагому частку наукового

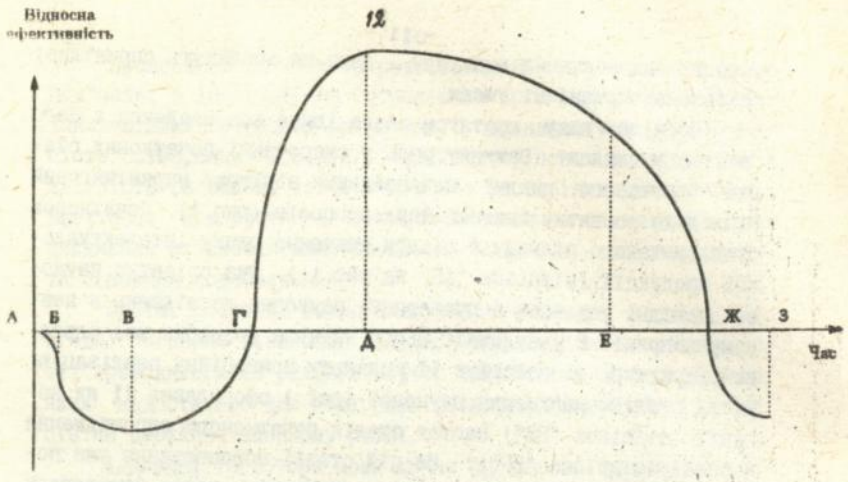

Рис. 1. Графік "життєвого циклу" нововведення

потенціалу АПК, протягом останніх 5 років відбулося скорочення науково-дослідної мережі та загальної кількості працюючих. Так, за період з 1991 по 1995 р. кількість наукових установ зменшилась на 9 %, загальна чисельність працюючих зменшилась на 4472 чол., або на 20,1 %, в тому числі наукових працівників на 908 чол. (12,8 %).

Аналіз фінансового забезпечення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт в агропромисловому комплексі дає змогу зробити висновок про значні зміни у фінансуванні науки. Зміни відбуваються, як в якісному, так і в кількісному відношенні. Відбулися значні зміни і в структурі витрат на науку. Якщо в 1990 р. 31 % витрат забезпечував держбюджет і 43% - госпдоговори із замовниками, то вже в 1995 р. на держбюджет припадало 70 % витрат і лише 13 % відшкодовувались за рахунок госпдоговорів.

Експериментальна перевірка наукових розробок в УААН проводиться переважно на власній дослідно-експериментальній базі (224 дослідних господарств, за якими закріплено 64 тис. га сільськогосподарських угідь).

Аналіз порівняння результатів виробничо-господарської діяльності дослідних господарств з аналогічними результатами

інших товарних господарств показав, що дослідні господарства не мають явної переваги над рештою сільськогосподарських товаровиробників. Існуючі механізми взаємодії дослідних господарств з науковими установами, що побудовані в основному на некомерційній основі, не стимулюють їх інноваційну діяльність.

Табл. 1. Науковий потенціал АПК України в 1991-1995 рр.

Міністерства та відомства	Кількість наукових установ	Загальна чисельність працюючих	в т.ч. наукових працівників	з них: в % до наукових працівників	
				д.н.	к.н.
1991 р.	235	50156	17581	3,9	40,7
1995 р.	218	44158	15051	5,5	44,3
в т.ч. 1995 р.:					
УААН	158	17813	6173	5,9	44,6
Мінсільгоспрод - всього:	43	23790	7391	5,9	49,2
наукові установи	23	4010	1230	0,5	30,6
ВУЗи	20	19780	6161	7,0	54,9
Держхарчопром	14	1836	1285	0,9	12,5
Мінлісгосп	2	474	187	6,4	54,0
Держводгосп	1	245	15	20,0	80,0
1995 р. в % до 1991 р.	93	88	86	-	-

Одна із головних функцій дослідних господарств - це репродукція і тиражування елітного насіння. В 1995 р. таку роботу проводили 150 дослідних господарств по 75 сільськогосподарських культурах 550 сортів і гібридів. Частка елітного насіння в загальній кількості вироблених зернових по дослідних господарствах УААН протягом 1991-1995 рр. становила 18-20 %, лише в 1993 р. відбулося зниження до 13,6 %.

Дослідження показали, що вітчизняна селекція на 90 % задовольняє потреби товарних господарств в елітному насінні зернових, зернобобових, олійних, овочевих культур, на 50 % - картоплі, на 40 % - плодово-ягідних культур. Проте, тенденції на українському ринку елітного насіння розвиваються під впливом активізації діяльності на ньому представників іноземних наукових установ. Так, частка сортів української селекції по такій культурі як овес - дорівнює лише 29 %, де з 14 сортів і гібридів, зареєстрованих станом на 1996 р., лише

4 сорти виведені українськими селекціонерами. Нині вітчизняний ринок наукоємкої продукції тільки починає формуватися, тому необхідні дієві протекціоністські заходи з боку урядових структур. Потрібно забезпечити режим найбільшого сприяння для вітчизняних суб"єктів ринку елітного насіння з метою його подальшого розвитку і збереження незалежності вітчизняної елітнонасінницької сфери.

В той же час вітчизняні науково-дослідні установи як оригінатори сортів сільськогосподарських культур значно зменшили реалізацію елітного насіння за межі України. Протягом 1991-1995 рр. іноземним партнерам реалізовувалось лише 5-6 % від загального обсягу реалізованого елітного насіння. Це свідчить про недостатнє вивчення потенційного міжнародного ринку елітного насіння. Українська селекція та її репродуктивна база мають достатньо потужностей, щоб задовольняти потреби в насіннєвому матеріалі переважної більшості сільськогосподарських господарств колишнього СРСР.

Дослідження підтверджують положення про те, що інноваційні процеси є невід"ємною складовою ефективно діючих економічних систем. В ринковій економіці закономірною є різноманітність форм і моделей інноваційних процесів. Порушення цієї закономірності по відношенню до України призвело до того, що у вітчизняній науково-дослідній сфері домінують однотипні організаційні структури переважно державної форми власності, як на суб"єкти науково-дослідної діяльності, так і на результати їх досліджень і розробок.

Як свідчить світовий досвід і наші дослідження, перспективними напрямами розвитку інноваційних процесів в науково-дослідній сфері є різноманітні паркоутворюючі формування (наукові та промислові парки, агротехнополіси, наукові центри та ін.), які формують для розвитку наукоємного виробництва певних регіонів або галузей економіки. Найбільшого поширення серед паркоутворюючих структур набули такі організаційні форми як технопарки та технополіси. Нами обгрунтована концепція створення і розвитку паркових структур у вигляді агропромислового парку.

Агропромисловий парк стимулює передачу нових наукових розробок безпосередньо заінтересованим суб"єктам господарювання (КСП, фермерським господарствам та ін.), іншими слова-

ми "агропромисловий парк" являє собою, з одного боку, певний механізм, за допомогою якого науковці можуть комерціалізувати результати своїх розробок та досліджень, з іншого - він є тією структурою, де сільськогосподарські підприємства, фірми та організації можуть отримати прямий та швидкий доступ до існуючих нововведень, замовити і отримати кваліфіковану наукову експертизу з різноманітних питань виробничо-комерційної діяльності.

Агропромислові парки (надалі АПП) об"єднують фірми і організації які націлені на комерційну реалізацію нововведень, полем діяльності яких є не тільки сільське господарство, а й інші галузі економіки. Як складові структур АПП вони спільно користуються земельними ділянками, виробничими потужностями, різноманітними службовими і допоміжними приміщеннями. Місія АПП полягає в сприянні розміщенню виробничих підрозділів нових фірм. В разі відсутності можливостей розвитку власного виробництва їм надаються необхідні виробничі потужності.

Головну роль в стимулюванні процесів створення агропромислових парків на початкових етапах повина відігравати держава. Участь держави при створенні АПП пояснюється тим, що вона через відомчі і урядові структури стимулює розвиток паркоутворюючих процесів на загальнодержавному рівні, надає їм початковий поштовх. Перший крок в цьому напрямі можна зробити прийнявши, відповідні законодавчі акти.Слід розробити та затвердити відповідну державну програму створення і розвитку агропромислових парків.

Дослідження показують, що приватна форма власності в цій сфері найближчим часом не набуде широкого розповсюдження. Виходячи з того, що держава є власником майже всього науково-дослідного комплексу, доцільно почати реалізацію кількох пілотних інноваційних проектів по роздержавленню науково-дослідної сфери шляхом створення агропромислових парків у формі акціонерних товариств - АТ "Агропромисловий парк" (рис. 2). При цьому, урядові установи і відомства, через свої галузеві і відомчі науково-дослідні установи, які входять до складу засновників АТ "Агропромисловий парк", матимуть можливість контролювати діяльність АТ і визначати напрями подальшого розвитку.

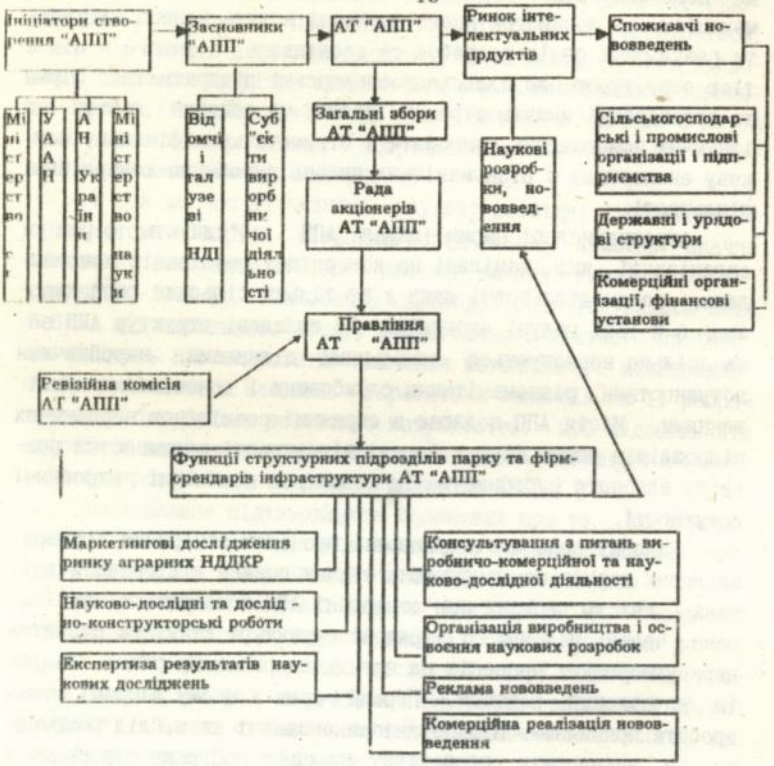

Рис.2. Структурно-функціональна схема діяльності АТ "Агропромисловий парк"

Висновки та пропозиції

Престиж сучасної держави грунтується на науковому потенціалі, яким вона володіє, та ефективності його використання. Інноваційна діяльність, є одним із видів продуктивної творчої діяльності людей. Наукові установи, дослідно-експериментальна база та виробництво є носіями та суб"єктами інноваційної діяльності. При цьому процес руху нововведення від ідеї до її втілення в нову технологію, або якісно новий

продукт, визначається як інноваційний процес. В ширшому розумінні інноваційний процес - це неперервна функція наукоємного виробництва.

Інноваційні процеси є невід"ємною складовою ефективно діючих економічних систем. У ринковій економіці закономірно існує різноманітність форм і моделей інноваційних процесів. Порушення цієї закономірності призвело до домінування в науково-дослідній сфері однотипних організаційних структур з державною формою власності як на самі суб"єкти науково-дослідної діяльності, так і на результати їх досліджень та розробок.

Перспективними напрямами розвитку інноваційних процесів у науково-дослідній сфері можна вважати різноманітні паркоутворюючі формування (наукові та промислові парки, агротехнополіси, наукові центри та ін.), які являють собою структури, де поєднуються всі стадії інноваційного процесу - від виникнення ідеї та її початкової розробки до комерційної реалізації нововведення.

Список робіт, опублікованих за темою дисертації:

1. Про фінансове забезпеченя науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт в АПК//Економіка АПК.-1996. -N5.-С.36-40.

2. Аналіз кадрових ресурсів аграрної науки//Економіка АПК.-1996. -N7.-С.35-40.

3. Аналіз кадрової складової інноваційного потенціалу аграрної науки//Україна:аспекти праці.-1996. -N5.-С.26-30.

4. Фінансове забезпечення інноваційних процесів в АПК//Фінанси України(у співавторстві)-1996. -N7.-С.55-62.(в т.ч. автора - С.56-62).

5. Моделі розвитку інноваційних процесів в АПК/Науковий звіт "Розробити теоретичні і методичні основи формування і функціонування господарських структур АПК на основі приватизації майна і землі" ІАЕ УААН за 1995 рік.:К.1995, С.104-119. N депонента 0296И000769. 1.5

Шолудченко С.В. Развитие инновационных процесов в сельськом хозяйстве. Диссертацией является рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02. - Экономика сельского хозяйства и АПК. Институт аграрной экономики УААН, Киев, 1997.

Исследованы проблемы развития инновационных процесов в сельском хозяйстве в условиях формирования рыночных отношений. Обоснована концепция создания агропарков, разработаны методические подходы по развитию паркообразующих структур в сельском хозяйстве.

Sholudchenko S.V. Development of the innovational processes in agriculture.

The thesis is a manuscript. A Thesis submitted for granting a scientific degree of the Candidate of Economic Sciences according to major 08.07.02. titled "Economics of Agriculture and Agroindustrial Complex" at the Institute of Agricultural Economics affiliated with UAAS, Kiev, 1997.

The problems are investigated of the development of the innovational processes in agriculture during the market relations creating. The conception of creating the agroseientic and agrotechnology parks, the methods are created for developing the park creating structures in agriculture.

Ключові слова: інновація, інноваційні процеси, нововведення, аграрна науково-дослідна сфера, паркоутворюючі структури.

Підписано до друку 21.01.1997 р. Формат 60x84 1/16. Папір друкарський. Обл.-вид.арк. 1. Тираж 100. Зам. 18.

ДОП Інституту аграрної економіки УААН. 252127, Київ-127, вул.Героїв Оборони, 8.

411554

Ав 36.901